

сястры — усмешка,
брату — пацешка.
Н. Галіноўская.

Падкрэсліце літару **ц**, якая абазначае мяккі гук [ц’], адной рыскай. Літару **ц**, якая абазначае зацвярдзелы гук [ц], падкрэсліце дзвюма рыскамі.

Звонкія і глухія зычныя гукі. Іх абазначэнне на пісьме

Успомніце з урокаў рускай мовы _____

Якія зычныя гукі з’яўляюцца звонкімі, а якія — глухімі? Прыведзіце прыклады зычных гукаў, якія вымаўляюцца з голасам і шумам; толькі з шумам.

68. Паслухайце словы.

борт — порт

зала — сала

дзерці — церці

жар — шар

дача — тачка

Джэк — чэк

Прачытайце пары слоў. Якія зычныя гукі ў пачатку слова вымаўляюцца звонка, а якія — глуха?

Завяжы вузялок!

Большасць звонкіх і глухіх зычных гукаў утвараюць пары.

69. Разгледзьце стужку гукаў. Назавіце звонкія і глухія зычныя гукі, якія ўтвараюць пары.

[б]	[б']	[г]	[г']	[д]	[дз']	[з]	[з']	[ж]	[дж]
[п]	[п']	[х]	[х']	[т]	[ц']	[с]	[с']	[ш]	[ч]

70. Замяніце ў пачатку слоў звонкія гукі на парныя глухія. Запішыце словы.

Біць, дзень, баліць, борт, дом, брама, заліць, Дзіма.

бра́ма — рус. *ворота*

Падкрэсліце літары, якія абазначаюць парныя глухія гукі ў пачатку слоў.

71. Прачытайце сказы. Выпішыце пары слоў, якія адрозніваюцца парнымі глухімі — звонкімі зычнымі.

Дзядзька Глеб малоціць хлеб. (Н. Сторажава.)

У гарачы дзень мы хаваемся ў цень.
(Н. Сторажава.)

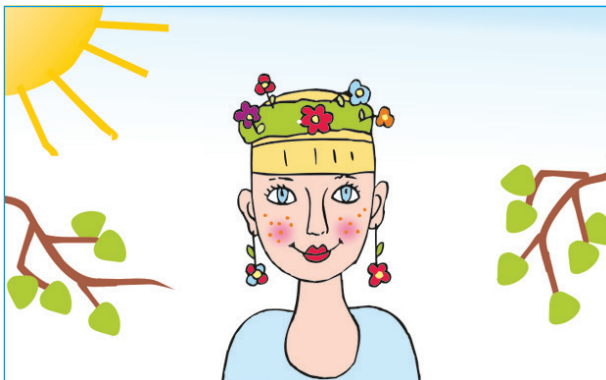
Ля вадзіцы блізка лёгка скача пліска.
(С. Шушкевіч.)

Наша Маша мёд на булку мажа.

Падкрэсліце літары, якімі адрозніваюцца гэтыя словы.

72. Паслухайце верш. Якое свята мы адзначаем у пачатку вясны? Чаму вясна ў Надзі атрымалася падобнай на матулю?

Надзя ў альбоме вясну малявала —
гожая дужа вясна паўставала.
Вобраз вясны атрымаўся жаночы:
мілая ўсмешка, чароўныя вочы,

кропкі вяснушак ля ясных вачэй,
шчокі палаюць за сонца ярчэй,
ну а на шчоках — вясёлыя ямачкі, —
Надзя пісала малюнак свой з мамачкі.
В. Жуковіч.

Спішыце першы сказ. Якія гукі абазначаюць выдзеленыя літары? Назавіце парныя ім звонкія або глухія зычныя гукі.

Рм Прачытайце словы з верша, якія дапамагаюць апісаць Надзіну маму. Апішыце сваю матулю.

73. Прачытайце прыказку. Чаму так гавораць?

Матуліны рукі заўсёды мяккія.

Спішыце. Назавіце парныя звонкія або глухія зычныя гукі ў словах.

Падбярыце і запомніце яшчэ адну прыказку пра маму. Раскажыце яе аднакласнікам.

74. Прачытайце скораягаворку. Навучыцеся хутка і правільна вымаўляць яе. Пра якую сайку гаворыцца ў скораягаворцы?

Знайшоў зайчык
сайкі акрайчык.
Цешыўся зайка:
сайка-кусайка!
М. Чарняўскі.

Спішыце. Падкрэсліце пару слоў, якая адрозніваецца парнымі звонкім і глухім гукамі.

75. Прачытайце словы. Правільна вымавіце гукі на месцы выдзеленых літар.

[б] [п]
грыбы — грыб

[п] [б]
рыбка — рыба

[д] [т]
плады — плод

[т] [д]
градка — града

[ж] [ш]
нажы — нож

[ш] [ж]
лыжка — лыжачка

[з] [с]
гарбузы — гарбуз

[с] [з]
казка — казачка

Як вымаўляюцца звонкія зычныя гукі перад галоснымі? Як вымаўляюцца гэтыя зычныя ў канцы слоў і ў сярэдзіне слова перад зычным?

Правапіс слоў з парнымі звонкімі і глухімі зычнымі ў канцы і ў сярэдзіне слова перад іншымі зычнымі трэба правяраць. Для гэтага трэба змяніць слова так, каб пасля зычнага стаяў галосны гук: *сцежка* — *сцежачка*, *кашка* — *каша*.

76. Прачытайце словы. Якія літары трэба пісаць на месцы пропускаў? Чаму? Спішыце пары слоў, устаўце прапушчаныя літары.

халады́ — хола..

чыжы́ — чы..

маразы́ — маро..

арэхі́ — арэ..

браты́ — бра..

кашы́ — ко..

Завяжы вузлялок!

[ш]

лы?ка → лыжачка → лыжка

[с]

но? → насы → нос

праверачныя
словы

77. Прачытайце верш. Як хлопчык дапамагаў маме пячы пірог?

З мамай мы піро(г/х) пяклі
так старанна, як маглі.

Маме я дапамагаў:
ёй рэцэпт услых чытаў.

Лё(з/х) на стол піро(з/х) духмяны,
зверху — зорачкі-бананы.

Маме зноў я дапамо(з/х) —
першым каштаваў піро(з/х).

Т. Сучкова.

Вусна змяніце выдзеленыя словы так, каб пасля зычнага стаяў галосны гук. Выпішыце гэтыя словы, устаўце патрэбныя літары.

Будзьце ўважлівыя!

у рускай мове	у беларускай мове
[г] [к]	[г] [х]
пирога́ — пирóг	пірага́ — пірóг

78. Прачытайце прыказку. Чаму так гавораць?

Дарагі не **абе(т/д)**, а **прыве(т/д)**.

Вусна змяніце выдзеленыя словы так, каб пасля зычнага стаяў галосны гук. Якія літары трэба ўставіць у словы?

Запішыце прыказку пад дыктоўку настаўніка.

79. Якія словы з парнымі звонкімі і глухімі зычнымі ў канцы трэба дапісаць?

дрэва

Д	..	..
---	----	----

12 месяцаў

Г	..	..
---	----	----

жывёла

К	..	..
---	----	----

Г	..	..	..	..
Г	а	..	..	..
Г	а	р	..	..

птушка

памяшканне для машын

расліна

Запішыце словы. Вусна падбярыце да іх правачныя.

80. Прачытайце спалучэнні слоў. Якія літары трэба ўставіць у словы замест пропускаў? Вусна падбярыце правачныя словы.

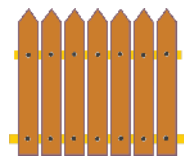
белы гры..(б/п)

захварэў на гры..(б/п)

смачны пло..(д/т)

драўляны пло..(д/т)

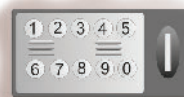

ле..(з/с) на дрэва
густы ле..(з/с)

шэры ко..(д/т)
складаны ко..(д/т)

81. Прачытайце. Вусна падбярэце пра-
верачныя словы.

Блішчаць расою ле(з/с) і долы,
у чырвані гарыць усхо(д/т).
Прачнуліся пад спеў вясёлы
і лу(г/х), і са(д/т), і агаро(д/т).
А. Вольскі.

Спішыце. Устаўце патрэбныя літары.

82. Прачытайце словы. Якія літары трэба
ўставіць на месцы пропуску? Чаму?

грыбы — гры..кі	бярэза — бяро..ка
лёгенькі — лё..кі	радок — ра..кі
дзядзечка — дзя..ька	піражок — піра..кі

Спішыце пары слоў, устаўце прапушчаныя
літары і падкрэсліце іх.

83. Прачытайце верш. Вусна змяніце выдзеленыя словы так, каб пасля зычнага стаяў галосны гук.

Я стаю на **бера(ж/ш)ку**,
 а рачулка льецца.
Ры(б/п)ка плавае ў вадзе,
 сонейка смяецца.
У. Карызна.

Спішыце. Устаўце ў словы патрэбныя літары.

84. Дапоўніце словы прапанаванымі літарамі.

мі	Ш	ка	ка	З	ка	ра	Д	кі
	..			..			..	
	с			с			ж	
		ко	Ш	ка	но	Ж	ка	
			..			..		
			с			ч		

Якія гукі абазначаюць устаўленыя літары?
 Вусна падбярыце правярчныя словы.

85. Прачытайце прыказкі. Чаму так гавораць?

У студню вады не льюць, а ў лес дроў
не вязуць.

Да чыстай крыніцы сцежка ўтоптана.

студня — калодзеж

Назавіце ў выдзеленых словах літары, напісанне якіх трэба правяраць. Спішыце.

86. Адгадайце загадку.

Па лу(ж/ш)ку ідзе цыбаты,
уцякаюць жабяняты.

Уцякаюць жа(б/п)кі,
аж мільгаюць ла(б/п)кі.

А. Дзеружынскі.

Спішыце. Устаўце патрэбныя літары, вусна падбярыце правярчныя словы.

Завяжы вузюлок!

Звонкія зычныя [й'], [ў], [р], [м], [м'], [н], [н'], [в], [в'], [л], [л'] не маюць парных глухіх. Глухія зычныя [к], [к'], [ф], [ф'] не маюць парных звонкіх.

Будзьце ўважлівыя!

У беларускай мове
звонкія   глухія
[в], [в']   [ф], [ф']
не ўтвараюць пары.

87. Прачытайце верш. Якія змены адбываюцца ў прыродзе з надыходам вясны? Якія фарбы выкарыстоўвае Красуня-Вясна?

Спытала Ганулька

ў кветак і траў:

— Скажыце, хто лу(з/х)
так прыгожа прыбраў?

Гаворыць дзяўчынцы вятроў гамана:

— Лугамі хадзіла Красуня-Вясна!

Спытала Ганулька ў шумных палёў:

— Хто фарбы такое пяшчоты знайшоў?

І чуе ў адка(з/с) зноў такое яна:

— Палямі хадзіла Красуня-Вясна!

М. Мятліцкі.

гамана́ — шум

У другім слупку знайдзіце словы з няпарнымі глухімі зычнымі гукамі.

Вусна падбярыце да выдзеленых слоў правярныя словы. Выпішыце выдзеленыя словы, устаўце патрэбныя літары.

88. Прачытайце тэкст.

Яшчэ ляжыць снег у лесе, але ўжо дзе-нідзе зелянее траўка. На ўскрайку лесу глянула сі-ненькім вочкам пралеска. Яна самая першая кветка вясны.

Назавіце словы з няпарнымі глухімі зычнымі гукамі. Назавіце літары ў словах, напісанне якіх трэба правяраць.

89. Прачытайце словы. Раствлумачце правапіс выдзеленых літар.

Залаты, алімпійскі, бронзавы, сярэбраны, блізкі, прыгожы, вузкі, вясёлы.

Якім можа быць медаль? Дапоўніце сказ словам, якое падыходзіць па сэнсе.

Беларускі спартсмен атрымаў ... медаль.

Запішыце сказ. Падкрэсліце ў словах літары, якія абазначаюць няпарныя звонкія зычныя гукі.

Назавіце алімпійскія віды спорту, у якіх беларускія спартсмены заваёўвалі медалі. Пры неабходнасці знайдзіце патрэбныя звесткі ў інтэрнэце.

90. Замяніце выдзеленыя словы словамі з процілеглым значэннем.

горкі перац — *салодкі перац*

густы лес — ...

шырокая рака — ...

Запішыце новыя спалучэнні слоў. Падкрэсліце літары, напісанне якіх трэба праверыць. Вусна падбярыце праверачныя словы.

91. Спішыце, устаўце патрэбныя літары.

Гром на голы ле(з/с) — вясна халодная.

Якія ручаі, вялікія ці малыя, — такая і паво(д/т)ка.

Падкрэсліце літары, якія абазначаюць няпарныя звонкія зычныя гукі.